

Research Paper

Development of Language in Children Aged 4 to 6 Kindergarten based on the Demographic Status of Families in Qom province

Ghelichi Mahdi¹, Ganji Hamzeh^{2*}, Mirhashemi Malek³

Citation Ghelichi M. Development of Language in Children Aged 4 to 6 Kindergarten Based on the Demographic Status of Families in Qom province. 3
URL: <http://jeche.ir/article-1-114-fa.html>

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

kindergarten,
demographic status of
families,
language development

Introduction: The main purpose of this causal-comparative research was to assess the development of language of four to six years old kindergarten children based on the demographic status of their families in Qom province.

Method: 300 boys and girls (according to the Cohen's table, 2000) of 5 age groups: 4, 4.5, 5, 5.5 and 6 years old were selected from kindergartens in Qom province by a multi-stage cluster method, then they participated in tests. The tools were used included: Language Development Test "Told-P.3" (Hasanzadeh and Minayi, 2002) & Researcher-made demographic test. Data was analyzed by using descriptive statistical methods, Kolmogorov-Smirnov one-sample test, Kruskal-Wallis Independent Samples test and Mann-Whitney Independent Samples test.

Results: In general, the findings showed that the process of language development in these children progresses with age. The demographic variables of the families did not affect the children's language development.

Conclusion: The results showed that based on the theories of language development, children's language development has progressed with age. Moreover, the lack of influence of families' demographic variables on children's language development has been a confirmation of the importance of social learning theory and the effects of various factors such as kindergarten, peers, media, culture, teachers, games, social situations &...

Received: 16 Jan 2022

Accepted: 01 Mar 2022

Available: 18 Mar 2022

1. Ph.D. Student of Psychology, Rudehen Branch, Islamic Azad University, Rudehen, Iran

2. *Corresponding author: Professor, Department of Psychology, Rudehen Branch, Islamic Azad University, Rudehen, Iran E-mail addresses: Ganji@riau.ac.ir Tel: 09121223597

3. Associate Professor, Department of Psychology, Rudehen Branch, Islamic Azad University, Rudehen, Iran

مقاله پژوهشی

وضعیت تحول زبان در کودکان ۴ تا ۶ ساله‌ی مهدکودکی براساس وضعیت جمعیت‌شناختی خانواده‌ها در استان قم
قلیچی، مهدی^۱، گنجی، حمزه^۲، میرهاشمی، مالک^۳

چکیده

مشخصات مقاله

واژگان کلیدی

مهدکودک،

وضعیت جمعیت‌شناختی خانواده‌ها،
رشد زبان.

مقدمه: هدف اصلی از انجام این پژوهش علی-مقایسه‌ای، بررسی روند " تحول رشد زبان کودکان ۴ تا ۶ ساله‌ی مهدکودکی براساس وضعیت جمعیت‌شناختی خانواده‌های آنها در استان قم " بود.

روش پژوهش: ۳۰۰ کودک دختر و پسر (براساس جدول کهن، ۲۰۰۰) در ۵ رده‌ی سنی: چهار، چهارونیم، پنج، پنج‌ونیم و شش‌ساله از مهدکودک‌های استان قم، به‌روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و در آزمون‌ها شرکت کردند. ابزارهای مورد استفاده شامل: آزمون رشد زبان "Told-P.3" (حسن‌زاده و مینایی، ۲۰۰۲) و آزمون محقق‌ساخته‌ی جمعیت‌شناختی بودند. جهت تجزیه‌وتحلیل داده‌ها، از روش‌های آمار توصیفی، آزمون‌های تک‌نمونه‌ای کالموگروف-اسمیرنوف، نمونه‌های مستقل کروسکال-والیس و نمونه‌های مستقل یومان-ویتنی استفاده شد.

یافته‌ها: به‌طور کلی، یافته‌ها، نشان‌دادند که روند تحول رشد زبان در این کودکان، با افزایش سن، پیشرفت می‌کند. متغیرهای جمعیت‌شناختی خانواده‌ها، در رشد زبان کودکان تأثیری نداشته است.

بحث و نتیجه‌گیری: بحث در مورد نتایج نشان‌دادند که براساس نظریه‌های رشد زبانی، رشد زبان کودکان همراه با افزایش سن پیشرفت کرده است. هم‌چنین عدم تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی خانواده‌ها در رشد زبان کودکان، تأییدی بوده است بر اهمیت نظریه‌ی یادگیری اجتماعی و تأثیرات عوامل مختلف مانند مهدکودک، هم‌سالان، رسانه‌ها، فرهنگ، مربیان، بازی و موقعیت‌های اجتماعی.

دریافت شده: ۱۴۰۱/۱۰/۲۶

پذیرفته شده: ۱۴۰۱/۱۲/۱۰

منتشر شده: ۱۴۰۱/۱۲/۲۷

^۱ دانشجوی دکترای تخصصی روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران
^۲ * نویسنده مسؤل: استاد تمام گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران. ایمیل: Ganji@riau.ac.ir
^۳ دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران

مقدمه

مهم‌ترین ابزار انسان‌ها برای برقراری ارتباط با یکدیگر، زبان است. زبان ابزاری است برای بیان اندیشه‌ها و درعین‌حال بهتر اندیشیدن. تحول زبان در کودک از ویژگی‌هایی برخوردار است که آگاهی از آنها در شناخت هرچه بهتر کودک مؤثر است (احدی و بنی‌جمالی، ۲۰۱۷). زبان، تحت‌تأثیر عوامل متعددی چون زیستی و محیطی^۱ رشد می‌کند، اما تأثیر هر یک از این عوامل در رشد زبان یکسان نیست. از عوامل محیطی مهم مؤثر در رشد زبان، خانواده، مهدکودک، هم‌سالان^۲ و رسانه‌ها^۳ هستند (استرنبرگ^۴، ترجمه خرازی و حجازی، ۲۰۱۷). در ارتباط با خرده‌مهارت‌هایی که کودک در جریان رشد زبان بر آنها تسلط پیدا می‌کند، می‌توان این حوزه‌های زبانی را به یک دسته خرده‌مهارت تقسیم‌بندی کرد که از این قرار است: توانایی تولید کلمه^۵ در پاسخ به تصویر یا واژگان تصویری^۶، درک معنای مشترک دوکلمه یا واژگان ربطی^۷، توانایی توصیف کلمه^۸ و درک مصداقی^۹ کلمه‌ها یا توانایی کاربرد واژگان شفاهی^{۱۰}، درک دستوری^{۱۱}، تقلید جمله^{۱۲}، تکمیل دستوری^{۱۳}، تمایزگذاری کلمه^{۱۴}، تحلیل واجی^{۱۵} و تولید کلمه (نیوکامر و هامیل^{۱۶}، ۲۰۱۹). نتایج پژوهش‌های عرشی (۲۰۰۰)، آندونوسکا^{۱۷} (۲۰۱۰)، ادلمن و واتر فال^{۱۸} (۲۰۰۷)، گواه بر پیشرفت رشد زبان همراه با افزایش سن می‌باشد. نظریه‌های روان‌شناسی رشد درباره‌ی رشد زبان، دیدگاه‌های متفاوتی را نشان می‌دهد. از سوی برخی دیدگاه‌ها، رشد زبان کاملاً براساس برنامه‌ی ریش درونی^{۱۹} است (لانگ^{۲۰}، ۱۹۹۰). در نظریه‌های دیگر، رشد زبان وابسته به شرطی شدن^{۲۱} (هریس^{۲۲}، ۲۰۱۳) و تأثیرات محیط اجتماعی و فرهنگی^{۲۳} قلمداد می‌شود (هاف^{۲۴}، ۲۰۱۳). در نظریه‌های جدیدتر به‌صورت اختصاصی‌تر بیان شده است برخی مؤلفه‌های زبان مانند رشد نحو و گرامر^{۲۵} زبان، مستقل از عوامل محیطی است، اما جنبه‌های کاربرد شناسی^{۲۶} و غنای خزانه‌ی واژگانی^{۲۷} و درک کلمات شفاهی بیشتر متأثر از شرایط محیطی است (کید، و، آرکیولی^{۲۸}، ۲۰۱۶). برر سی متون پژوهشی مرتبط با برنامه‌های آموزش کودکان در دوره پیش‌دبستانی، حاکی از تأکید خاص بر فعالیت‌های کتاب‌خوانی و داستان‌خوانی می‌باشد. پیشینه‌ی تحقیق، بر نقش داستان‌خوانی در ارتقاء زبان شفاهی و مهارت‌های سوادآموزی (دیکینسون و همکاران^{۲۹}، ۲۰۱۲؛ میلیورن، و همکاران^{۳۰}، ۲۰۱۴) توجه دارد. هم‌چنین بر فراهم‌سازی درون‌دادهای غنی

---

۱. Biological And Environmental Factors

۲. Peers

۳. Media

۴. Sterenberg

۵. Word Production

۶. Image Vocabulary

۷. Relaed Vocabulary

۸. Word Description

۹. Example Understanding

۱۰. Nuncupative Vocabulary

۱۱. Grammatical Comprehension

۱۲. Sentence Imitation

۱۳. Command Completion

۱۴. Word Differentiation

۱۵. Phonetic Analysis

۱۶. Newcomer, P.L., & Hammill, D

۱۷. Andonovska, D

۱۸. Edelman, Sh., & Waterfall, H

۱۹. Internal Flow

۲۰. Long, M. H

۲۱. Conditioning

۲۲. Harris, M

۲۳. Social And Cultural Environment

۲۴. Hoff, E

۲۵. Development of syntax and grammar

۲۶. Pragmatic

۲۷. Treasury vocabulary

۲۸. Kidd, E., & Arciuli, J

۲۹. Dickinson, D. K., & colleague

۳۰. Milburn, T. F., & colleague

زبانی^۱ در محیط برای کودکان پیش‌دبستانی تأکید دارد (کامرون و، نوبل^۲، ۲۰۱۳؛ مونتاگ، جونز و، اسمیت^۳، ۲۰۱۵). مراکز پیش‌دبستان بعد از محیط خانواده مهم‌ترین محیط برای یادگیری و رشد در اوایل کودکی است، و این دوره آموزش شی به‌عنوان نهاد کلی مداخله، می‌تواند محیط کودکان را غنی کند و به آنها امکان تجارب ادراکی و ذهنی جدیدی را بدهد که احتمالاً در محیط معمول خانواده برای آنان فراهم نیست (نجاتی و همکاران، ۲۰۱۸). رشد بهینه زبان، زمانی اتفاق می‌افتد که کودکان فرصت‌های بی‌شماری برای استفاده از زبان در تعاملات با بزرگ‌سالان و با یکدیگر، هم‌فردبه‌فرد و هم‌گروهی داشته باشند (چاپارو و همکاران^۴، ۲۰۱۷). امروزه نقش و اهمیت شخصیت‌مربیان در پرورش استعدادها و توانایی‌های کودکان امری، شناخته شده است (رنتزو^۵، ۲۰۱۵). هم‌چنین، تعاملات گفت‌وگویی، موجب رشد زبان کودک می‌شود (میلبورن و همکاران، ۲۰۱۴). تجربه محیط غنی‌تر از خانه، از لحاظ مواد و محتوای آموزشی کودکان را در مهدکودک، با فرصت‌های بیش‌تری برای یادگیری و تحول مواجه می‌سازد. بازی، تعاملات اجتماعی، کاوش‌گری و یادگیری‌های غیر رسمی همگی در تحول زبانی کودکان مؤثرند (موحدزاده و صفایی‌اردکانی، ۲۰۱۸). زمانی و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود نشان دادند که برنامه داستان‌خوانی مشارکتی^۶ از طریق تقویت مهارت‌های بیانی، معنایی و نحوی و هم‌چنین رشد مهارت‌های فرازبانی^۷ و پیش‌نیازهای خواندن، در تحقق ایده رشد زبان، به‌طور تجربی مؤثر بوده است. کودکان از نخستین سال‌های زندگی به داستان علاقه‌مند می‌شوند و قصه‌ها می‌توانند به مخاطب خود در شناخت خویش و جهان اطراف، یاری رسانند (عربی‌زنجانی و همکاران، ۲۰۲۱). قصه‌گویی یک ابزار مناسب است که می‌تواند نوعی ارتباط دوطرفه و عاطفی بین کودک و والد ایجاد کند (شکوفه‌فرد و همکاران، ۲۰۱۵). محیط خانه که در آغاز، وضعیت اجتماعی — اقتصادی خانواده (یا به‌عبارتی، تحصیلات و درآمد والدین) در نظر گرفته می‌شود، امروزه به‌عنوان میزانی که والدین محیط خانه را غنی از مواد مرتبط با زبان و سواد می‌کنند، تعریف می‌شود (مظلوم و رحیم‌زاده، ۲۰۲۰). نتایج پژوهشی بیان می‌دارد که رابطه بین اشتغال مادران و نتایج تحولی کودکان، یک‌بعدی نیست. برای مثال، کودکانی که مادران آنان شغل آزاد دارند، در مقایسه با کودکان دارای مادران خانه‌دار، آسیب نمی‌بینند (ویکرام، چن و دسای^۸، ۲۰۱۸). براساس پژوهش‌های انجام شده شغل و تحصیلات والدین به‌صورت افتراقی روی رشد برخی از مؤلفه‌های رشد زبانی اثرگذار است (کادیم و همکاران^۹، ۲۰۱۸؛ پانسوفار و ورنون^{۱۰}، ۲۰۱۰؛ پانسوفار و ورنون، ۲۰۰۶؛ هاف، ۲۰۱۳؛ ورنون و همکاران^{۱۱}، ۲۰۱۲؛ تونگ و همکاران^{۱۲}، ۲۰۰۹؛ هیل و همکاران^{۱۳}، ۲۰۰۵؛ لئو، مروز، و واندرکلاو^{۱۴}، ۲۰۱۰؛ برگر و همکاران^{۱۵}، ۲۰۰۸؛ لومباردی و کولی^{۱۶}، ۲۰۱۷ و خانی‌پور و همکاران، ۲۰۲۱). هم‌چنین براساس یافته‌های لچپله و همکاران^{۱۷} (۲۰۲۰) تحصیلات و شغل والدین روی رشد زبان شفاهی و بیانی کودکان اثرگذار است. برخی مطالعات، تفاوتی را از لحاظ رشدشناختی^{۱۸} و زبانی بین خانواده‌هایی که مادر شاغل بوده و خانواده‌هایی که مادر شاغل نبوده نشان ندادند (المانی، ابرو و ماقری^{۱۹}، ۲۰۱۲). در مطالعات رو و همکاران^{۲۰} (۲۰۱۶) و پیس و همکاران^{۲۱} (۲۰۱۷) بیشتر، تحصیلات والدین را مدنظر قرار داده‌اند و مواردی مانند تأثیر شاغل بودن مادر بر رشد زبان در آنها کم‌تر بررسی شده است. بندورا^{۲۲} در نظریه شناختی- اجتماعی خود معتقد است: تمام رفتارها، بجز رفلکس‌های اولیه آموختنی هستند (یا سمی و همکاران، ۲۰۱۶). نتایج پژوهش الحمدی^{۲۳} (۲۰۱۷) نقش‌های مهم طبقه اجتماعی، تاریخچه خانوادگی، محیط زیست را در پیش‌بینی توسعه زبان کودکان نشان داد. بر اساس نتایج، عوامل

۳۱. Rich linguistic inputs

۳۲. Cameron, T., & Noble, C

۳۳. Montag, J. L., Jones, M. N., & Smith, L. B

۱. Chaparro, L.

۲. Rentzou, K

۳. Collaborative storytelling

۴. Trans lingual

۵. Vikram, K., Chen, F., Desai, S

۶. Cadime, I., & colleague

۷. Pancsofar, N., & Vernon, L

۸. Vernon, L., & colleague

۹. Tong, L., & colleague

۱۰. Hill, J. L., & colleague

۱۱. Liua, H., Mroz, T.A., & Vander Klaauw

۱۲. Berger, L., & colleague

۱۳. Lombardi, C. M., & Coley, R. L

۱۴. Lecheile, B. M., & colleague

۱۵. Cognitive development

۱۶. Almani, A. S., Abro, A., & Mugheri, R. A

۱۷. Rowe, M. L., & colleague

۱۸. Pace, A., & colleague

۱۹. Bandura

۲۰. Al hammadi, F.S.,

محیطی، اجتماعی بر پیشرفت زبان کودک، تأثیر می‌گذارد. رینولدز، فرنالد و بهرمان^۱ (۲۰۱۷) دریافتند، اشتغال مادران شیلی در اوایل دوران کودکی، عموماً تأثیری بر تحول کودک ندارد. نظریه‌های روان تحلیلی گری^۲ با طرح موضوع تحول "خود"، رفتارنگری با طرح تقویت، تداعی و شکل‌گیری رفتار و حتی انسان‌نگرها با طرح موضوع تحول "خود"، اهمیت دوره پیش دبستانی و مهدکودک را در تحول زبان، نشان داده‌اند (بلینی و همکاران^۳، ۲۰۰۷). بنابراین باتوجه به اهمیت رشد زبان و باتوجه به نتایج ضدونقیض پژوهش‌های گوناگون در مورد تأثیر عوامل جمعیت‌شناختی خانواده‌های کودکان در رشد زبان، این پژوهش با عنوان "رشد زبان کودکان ۴ تا ۶ ساله‌ی مهدکودکی، براساس وضعیت جمعیت‌شناختی خانواده‌های آنها در استان قم"، انجام شده است و به بیان پاسخ به سؤالات زیر پرداخته است.

سؤال اول: روند رشد زبان در کودکان چهار تا شش ساله چگونه است؟

سؤال دوم: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خانواده‌ها تا چه اندازه در روند رشد زبان کودکان مؤثر است؟

ویژگی مهم این پژوهش بررسی سیر تحولی زبان کودکان شرکت‌کننده در پژوهش می‌باشد. بدین معنی که روند تغییرات تحولی به صورت شش ماهه، در این کودکان بررسی شده است و یک خط سیر تحولی، از تحول زبانی را از خود به نمایش می‌گذارد. باتوجه به اهمیت برقرار شدن رشد زبان در کودکان مهدکودکی و نظر به نقش مهم و سازنده‌ای که این موضوع در زندگی حال و آینده کودک دارد، باوجود اینکه تاکنون مطالعه‌ای به بررسی همه‌جانبه تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی خانواده‌ها بر رشد زبانی کودکان مهدکودکی پرداخته است و مطالعات اندکی در زمینه تعیین وضعیت رشد زبان در کودکان ۴ تا ۶ سال، باتوجه به متغیرهای جمعیت‌شناختی انجام شده است. پژوهش حاضر باتوجه به خلاء موجود، به این مهم پرداخته است.

روش پژوهش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان

پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع پژوهش‌های کاربردی بوده و از نظر ماهیت، جزء پژوهش‌های کمی و از نظر روش پژوهش از نوع پژوهش‌های علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری، شامل تمامی کودکان ۴ تا ۶ ساله‌ی دختر و پسر مهدکودک‌های استان قم بود. برای انتخاب نمونه مورد پژوهش در ابتدا پس از انجام هماهنگی‌های لازم با سازمان بهزیستی و اخذ مجوزهای لازم، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به این شرح استفاده شد. باتوجه به نواحی چهارگانه آموزش و پرورش استان قم از بین آنها به تصادف دو منطقه (مناطق یک و دو) انتخاب شد و بعد از بین مهدکودک‌های این مناطق، تعداد ۱۰ مهدکودک انتخاب شدند. از کودکان دختر و پسر مقیم در این مهدکودک‌ها، به تعداد ۳۰ آزمودنی (هر مهدکودک ۳۰ نفر) مورد آزمون قرار گرفتند. حجم نمونه، براساس نظر متخصصان آمار جهت انجام پژوهش‌های علی-مقایسه‌ای، تعداد ۳۰۰ نفر انتخاب شد (دلور، ۲۰۱۹). همچنین، با توجه به اندازه کل جامعه آماری و براساس جدول کهن (کهن، منیون، موریس، ۲۰۰۰، ص ۹۵)، برای برآورد اندازه نمونه با خطای نمونه‌برداری ۵ درصد و سطح اطمینان ۹۵ درصد، تعداد ۳۰۰ نفر، به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ملاک‌های ورود به پژوهش عبارت بود از: کودکان دختر و پسر ۴ تا ۶ ساله حاضر در برنامه آموزشی مهدکودک که فاقد مشکلات رفتاری، ذهنی و گفتاری باشند و زبان مورد استفاده در تکلم کودک، حتماً زبان فارسی باشد، هرچند که ممکن است کودک به زبان دیگری نیز تسلط داشته باشد. در ضمن، والدین کودکان و همچنین خود کودک رضایت و همکاری لازم برای انجام آزمون‌ها را داشته باشند. ملاک‌های خروج از پژوهش، عبارت بود از: عدم رضایت از ادامه آزمون‌ها از جانب والدین و عدم همکاری مناسب کودک در انجام آزمون‌ها.

ب) ابزار

به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها از ابزارهای زیر استفاده شد:

آزمون رشد زبان "TOLD-P.3" (حسن‌زاده و مینایی، ۲۰۰۲): این آزمون از جامع‌ترین آزمون‌ها در زمینه‌ی سنجش رشد زبان است و مبتنی بر یک مدل دویبعی است که در یک بعد آن نظام‌های زبان شناختی^۵ با مؤلفه‌های گوش کردن، سازمان‌دهی و صحبت کردن و در بعد دیگرش مختصات زبان شناختی با مؤلفه‌های معاشناسی^۶، نحو و واج‌شناسی^۷ قرار دارد. نسخه اولیه آزمون رشد زبان (TOLD)، در سال ۱۹۷۷ توسط نیوکامر و هامیل^۸ برای ارزیابی رشد زبان کودکان انگلیسی‌زبان ۴ تا ۸ سال در آمریکا، تنظیم شد. این نسخه، شامل ۵ خرده‌آزمون اصلی: واژگان تصویری، واژگان شفاهی، درک دستوری، تقلید جمله و تکمیل دستوری و ۲ خرده‌آزمون

۲۱. Reynolds, S. A., Fernald, LCH., Behrman, JR

۲۲. Psycho- analysis

۱. Bellini, S., & colleague

۲. Test of Language Development-Primary

۳. Linguistic system

۴. Semantics

۵. Phonology

۶. Newcomer, P.L., & Hammill, D

تکمیلی: تمایزگذاری کلمه و تولید کلمه بود. در سال ۱۹۸۲ نام آزمون تغییر یافت و جمعیت نمونه هنجاری در این آزمون به ۱۰۱۴ نفر، افزایش پیدا کرده بود و شواهدی دال بر روایی P-TOLD به دست آمد. در این نسخه خرده‌آزمون‌های تمایزگذاری TOLD-P:2 در سال ۱۹۸۸، ویرایش دوم با عنوان محتوایی، ارائه شده بود. کلمه و تولید کلمه، مجدداً طراحی شدند. نمونه هنجاری در این جا، به ۲۴۳۶ نفر رسید. برای افزایش پایایی آزمون، تعداد گویه‌های برخی از خرده‌آزمون‌ها، افزایش پیدا کرد. آخرین نسخه آزمون (نسخه سوم) در سال ۱۹۹۶ میلادی، هنجاریابی شد و در سال ۱۹۹۷ انتشار یافت. این آزمون توسط حسن‌زاده و مینایی در پژوهشکده آموزش و پرورش استثنایی، در سال ۱۳۸۰ روی نمونه‌ای با حجم ۱۲۳۵ نفر (۶۲۶ پسر و ۶۰۹ دختر) از کودکان ۴ تا ۸ ساله‌ی تهرانی، انطباق و هنجاریابی شده است. این آزمون برای کودکان ۴ تا ۸ سال به کار می‌رود که شامل ۹ خرده‌آزمون (۶ خرده‌آزمون اصلی و ۳ خرده‌آزمون تکمیلی) است. خرده‌آزمون‌های اصلی که باید به ترتیب و پشت سرهم اجراء شود شامل واژگان تصویری (۳۰ سؤال)، واژگان ربطی (۳۰ سؤال)، واژگان شفاهی (۲۸ سؤال)، درک دستوری (۲۵ سؤال)، تقلید جمله (۳۰ سؤال) و تکمیل دستوری (۲۸ سؤال) است. خرده‌آزمون‌های تکمیلی نیز شامل تمایزگذاری کلمه (۲۰ سؤال)، تحلیل واجی (۱۴ سؤال) و تولید کلمه (۲۰ سؤال) می‌باشند. نمره‌گذاری این آزمون به صورت صفر و یک است. بدین صورت که اگر شرکت‌کننده به یک سؤال جواب درست بدهد نمره ۱ و اگر جواب غلط بدهد نمره ۰ می‌گیرد. نمره‌ی زبان گفتاری فرد برابر جمع نمرات تمام خرده‌آزمون‌ها است. نمره‌ی مهارت گوش کردن برابر جمع نمرات فرد در خرده‌آزمون‌های واژگان تصویری، درک دستوری و تمایزگذاری کلمه است. نمره‌ی مهارت سازمان‌دهی کردن فرد برابر جمع نمرات فرد در خرده‌آزمون‌های واژگان ربطی، تقلید جمله و تحلیل واجی است. نمره‌ی مهارت صحبت کردن فرد برابر جمع نمرات فرد در خرده‌آزمون‌های واژگان شفاهی، تکمیل دستوری و تولید کلمه است. نمره‌ی مؤلفه معناسازی فرد برابر جمع نمرات فرد در خرده‌آزمون‌های واژگان ربطی و واژگان شفاهی است. نمره‌ی مؤلفه‌ی نحو برابر جمع نمرات فرد در خرده‌آزمون‌های درک دستوری، تقلید جمله و تکمیل دستوری است. برای انطباق و هنجاریابی این آزمون، ابتدا دستورالعمل اجرایی و گویه‌های آزمون به فارسی، ترجمه شد. آن‌گاه، با توجه به ویژگی‌های نحوی، معناسازی و واج شناسی زبان فارسی و با مدنظر قرار دادن مبانی نظری آزمون، بسیاری از گویه‌ها، مجدداً طراحی گردید. در رابطه با پایایی این آزمون که با استفاده از روش آزمون-بازآزمون (ثبات زمانی خرده‌آزمون‌ها و ترکیب‌ها) به دست آمده است، ضرایب همبستگی برای هر کدام از خرده‌آزمون‌های واژگان تصویری، واژگان ربطی، واژگان شفاهی، درک دستوری، تقلید جمله و تکمیل دستوری به ترتیب ۰/۷۸، ۰/۷۸، ۰/۷۸، ۰/۸۵، ۰/۸۲، ۰/۸۶ و ۰/۸۵ محاسبه شده است. ضریب همسانی درونی خرده‌آزمون‌ها و مقدار آلفای کرونباخ به دست آمده برای هر کدام از خرده‌آزمون‌ها در این پژوهش نیز به ترتیب برابر ۰/۷۶، ۰/۸۹، ۰/۸۹، ۰/۷۴، ۰/۹۰ و ۰/۸۱ می‌باشد. پایایی آزمون در رابطه با دو منبع خطای آزمون (نمونه‌برداری محتوایی و نمونه‌برداری زمانی) که متوسط ضرایب برای هر کدام از خرده‌آزمون‌های واژگان تصویری، واژگان ربطی، واژگان شفاهی، درک دستوری، تقلید جمله و تکمیل دستوری به ترتیب ۰/۷۷، ۰/۸۴، ۰/۸۷، ۰/۸۷، ۰/۸۸ و ۰/۸۳ می‌باشد. در رابطه با روایی آزمون، ضرایب همبستگی بین چند خرده‌آزمون این آزمون و آزمون‌های ملاک به عمل آمده که می‌توان به ضرایب ۰/۴۲، ۰/۵۷، ۰/۷۱، ۰/۷۰ و ۰/۷۰ اشاره کرد. روایی محتوایی نیز براساس ۱- مبنای منطقی گویه‌ها و ۲- تحلیل کلاسیک گویه‌ها، به تایید رسید. روایی سازه، شامل الف: تمایزگذاری سنی (خرده‌آزمون‌ها، با سن رابطه دارند و با افزایش سن، میانگین خرده‌آزمون‌ها نیز افزایش می‌یابد. ب: تمایزگذاری گروهی: عملکرد گروه‌های مختلف، در خصیصه مورد اندازه‌گیری آزمون، متفاوت است. ج: روابط درونی خرده‌آزمون‌ها: ضرایب روابط درونی خرده‌آزمون‌های اصلی با دامنه ۴۴ تا ۷۹ صدم با میانه ۵۵ در صد، نشان می‌دهند که این مقدار به لحاظ آماری، معنادار است. د: تحلیل عاملی: ضرایب تحلیل عاملی در خرده‌آزمون‌های واژگان تصویری، واژگان ربطی، واژگان شفاهی، درک دستوری، تقلید جمله و تکمیل دستوری، به ترتیب برابر ۰/۶۴، ۰/۶۹، ۰/۷۷، ۰/۶۵، ۰/۶۴ و ۰/۷۹ می‌باشد. واریانس کل تبیین شده، ۰/۶۸ می‌باشد. ه: قدرت تمایزگذاری: ضرایب قدرت تمایزگذاری، در خرده‌آزمون‌های آزمون به این شرح است: واژگان تصویری (۰/۹۵)، واژگان ربطی (۰/۹۷)، واژگان شفاهی (۰/۹۲)، درک دستوری (۰/۹۷)، تقلید جمله (۰/۹۰)، تکمیل دستوری (۰/۹۲)، تمایزگذاری کلمه (۰/۸۰)، تحلیل واجی (۰/۸۷) و تولید کلمه (۰/۷۹) می‌باشد. (حسن‌زاده و مینایی، ۲۰۰۱).

این آزمون ۴ کاربرد عمده دارد:

الف) شناسایی کودکانی که به‌طور قابل ملاحظه‌ای در مهارت‌های زبانی، ضعیف‌تر از هم‌سالان خود هستند.

ب) مشخص کردن نقاط قوت و ضعف کودکان در مهارت‌های زبانی.

ج) عینی کردن پیشرفت زبان کودکان در نتیجه‌ی برنامه‌های مداخله‌ای ویژه.

د) اندازه‌گیری زبان در مطالعات پژوهشی.

پرسش‌نامه جمعیت‌شناختی محقق ساخته: این پرسش‌نامه دارای سوالاتی در مورد: ۱- میزان تحصیلات پدران، شامل: الف: بی‌سواد، ب: ابتدایی، ج: متوسطه اول د: دیپلم

ه: بالاتر از دیپلم و تحصیلات عالی می‌باشد. ۲- میزان تحصیلات مادران، شامل: الف: بی‌سواد، ب: ابتدایی، ج: متوسطه اول د: دیپلم ه: بالاتر از دیپلم و تحصیلات عالی

می‌باشد. ۳- میزان درآمد پدران، شامل: الف: پایین‌تر از ۲ میلیون تومان، ب: ۲ تا ۴ میلیون تومان، ج: ۴ تا ۶ میلیون تومان، د: ۶ میلیون تومان به بالا می‌باشد. ۴- میزان

درآمد مادران، شامل: الف: خانه‌دار، ب: پایین‌تر از ۲ میلیون تومان، ج: ۲ تا ۴ میلیون تومان، د: ۴ تا ۶ میلیون تومان، ه: ۶ میلیون تومان به بالا می‌باشد. ۵- وضعیت

مسکن خانواده، شامل: الف: شخصی، ب: استیجاری، ج: سازمانی، د: سایر موارد می‌باشد. ۶- سابقه جدایی یا از دست دادن والدین و یا عزیزان، شامل: الف: بلی، ب: خیر

می‌باشد. ۷- سابقه مشکلات روان‌پزشکی پدر و مادر، شامل: الف: بلی، ب: خیر می‌باشد. ۸- ترتیب تولد کودک در خانواده. ۹- راست‌دست و یا چپ‌دست بودن، شامل: الف: راست‌دست، ب: چپ‌دست می‌باشد. و ۱۰- یک‌زبانه یا دوزبانه بودن، شامل: الف: یک‌زبانه بودن، ب: دوزبانه بودن می‌باشد. پرسش‌نامه مذکور توسط مادر کودک تکمیل می‌شود. برای تهیه این پرسشنامه، از متون درسی، پژوهش‌های پیشین و پرسش‌نامه‌های مشابه در پایان‌نامه‌ها، استفاده شده است و تکمیل آن توسط مادر کودک انجام شده است. در مرحله اول پژوهش، پس از کسب مجوزهای لازم از سازمان بهزیستی و رعایت ملاحظات اخلاقی، اطلاعات کودکان، اخذ گردید و با مراجعه به مهدکودک‌های منتخب نمونه‌گیری از داخل مهدکودک‌ها، آغاز شد. در ضمن قبل از انجام آزمون، از والدین کودکان، رضایت به عمل آمد. و موارد اخلاقی، انجام پژوهش برطبق، اساس‌نامه انجمن روان‌شناسی آمریکا^۱، هم‌چون: داوطلبانه بودن، عدم آسیب جسمانی و روانی به کودکان، رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات به دست آمده، مورد توجه قرار گرفت. ارزیابی کودکان گروه نمونه با استفاده از آزمون رشد زبان Told-p.3 از طریق انجام آزمون از کودک و هم‌چنین انجام آزمون جمعیت‌شناختی محقق ساخته از طریق مصاحبه با مادران، انجام شد. داده‌های حاصل از تکمیل پرسش‌نامه‌ها پس از جمع‌آوری با استفاده از بسته نرم‌افزاری SPSS نسخه ۲۵ تحلیل شدند. در این تحلیل از آمار توصیفی، آزمون‌های تک‌نمونه‌ای کالموگروف-اسمیرنوف، نمونه‌های مستقل کروسکال-والیس و نمونه‌های مستقل یومان-ویتنی استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۱، شاخص‌های آمار توصیفی مربوط به تفاوت رشد زبان در کودکان چهار تا شش سال، اعم از میانگین، میانه، واریانس، انحراف معیار، کمینه، بیشینه، کجی و کشیدگی، گزارش شده‌اند.

جدول ۱: شاخص‌های آماری مربوط به روند رشد زبان در کودکان چهار تا شش ساله

سن	میانگین	میانه	واریانس	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	کجی	کشیدگی
۴ سالگی	۱۰۰/۵۸	۹۷/۰۰	۱۴۸/۱۱۲	۱۲/۱۷۰	۷۹	۱۲۷	۰/۳۲۶	-۰/۶۸۰
۴/۵ سالگی	۱۰۴/۰۸	۱۰۵/۰۰	۱۵۲/۲۸	۱۲/۳۴۰	۷۲	۱۳۱	-۰/۲۰۱	۰/۳۵۷
۵ سالگی	۱۰۹/۰۸	۱۰۸/۵۰	۱۵۶/۷۵۶	۱۲/۵۲۰	۷۹	۱۳۳	-۰/۱۰۹	-۰/۵۳۶
۵/۵ سالگی	۱۱۴/۹۰	۱۱۶/۵۰	۳۶۱/۴۸۱	۱۹/۰۱۳	۱۱	۱۴۸	-۲/۷۵۰	۱۴/۳۴۸
۶ سالگی	۱۱۹/۳۵	۱۱۹/۵۰	۱۴۳/۱۱۳	۱۱/۹۶۳	۹۷	۱۴۷	۰/۲۷۸	-۰/۴۵۲

هم‌چنین برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها از آزمون تک‌نمونه‌ای کالموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. باتوجه به این که آماره Z آزمون کالموگروف-اسمیرنوف در بررسی متغیرهای رشد زبان کودکان، کوچک‌تر از $۰/۰۵$ و معنادار می‌باشد، بنابراین توزیع متغیرها، نرمال نمی‌باشند و باتوجه به عدم توزیع نرمال متغیرها، از آزمون‌های غیرپارامتریک نمونه‌های مستقل کروسکال-والیس و یومان ویتنی استفاده شد.

جدول ۲: آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن

متغیر	میانگین واریانس	انحراف معیار میانه	معناداری
معناشناسی	۳۴/۳۲	۴۶/۰	۶۳۴/۷۸۵
نحو	۳۵/۵	۷۳/۲	۸۳۵/۵۶
گوش کردن	۲۰/۳۶۵	۳۰/۵	۲۰ ۵/۵۳
سازمان‌دهی	۲۵/۶۷	۳۴/۲	۵۲۶/۸۵۵
صحبت کردن	۲۳/۷۸	۲۶/۲	۵۲۴/۱۲

آماره Z در متغیرهای رشد زبان به این شرح است: در متغیرهای: معناشناسی: $۰/۰۳۸$ ، نحو: $۰/۰۳۲$ ، گوش کردن: $۰/۰۴۰$ ، سازمان‌دهی: $۰/۰۰۴$ ، و صحبت کردن $۰/۰۰۰$ می‌باشد. باتوجه به نتایج جدول ۱ در مورد بررسی روند رشد زبان در کودکان چهار تا شش ساله، براساس شاخص‌های مختلف توصیفی اعم از میانگین، انحراف معیار و

۱. American Psychological Association

شاخص‌های توزیع کجی و کشیدگی، و... باتوجه به روند افزایشی شاخص‌ها که مطابق بر افزایش سن کودکان می‌باشد، به‌خصوص افزایش مقدار میانگین در فاصله‌ی سنی ۴ تا ۶ سال (میانگین چهار ساله‌ها = $100/58$ ، میانگین چهارونیم ساله‌ها = $104/08$ ، میانگین پنج ساله‌ها = $109/08$ ، میانگین پنج‌ونیم ساله‌ها = $114/90$ و میانگین شش‌ساله‌ها = $119/35$) می‌توان به این نتیجه‌رسید که روند رشد زبان در کودکان چهار، تا شش‌ساله روندی افزایشی دارد.

جدول ۳: نتایج آزمون نمونه‌های مستقل کروسکال - والیس جهت بررسی تأثیر برخی از متغیرهای جمعیت‌شناختی در رشد زبان کودکان

متغیر	فراوانی	آماره آزمون	درجه آزادی	معناداری
میزان تحصیلات پدران	ابتدایی ۸	۰/۷۹۲	۳	۰/۸۵۱
	متوسطه اول ۳۴			
	دیپلم ۸۹			
	عالی ۱۶۹			
میزان تحصیلات مادران	بی‌سواد ۱	۷/۹۲۰	۴	۰/۰۹۵
	ابتدایی ۸			
	متوسطه اول ۳۶			
	دیپلم ۹۴			
میزان درآمد پدران	زیر ۲ میلیون ۲	۳/۶۰۵	۳	۰/۳۰۷
	۲ تا ۴ میلیون ۱			
	۴ تا ۶ میلیون ۱۲			
	۶ میلیون به بالا ۲۸۵			
میزان درآمد مادران	خانه‌دار ۱۷۲	۶/۶۱۵	۴	۰/۱۵۸
	زیر ۲ میلیون ۶			
	۲ تا ۴ میلیون ۴			
	۴ تا ۶ میلیون ۱			
وضعیت مسکن	۶ میلیون به بالا ۱۱۷	۲/۸۳۷	۲	۰/۲۴۲
	شخصی ۲۴۴			
	استیجاری ۴۷			
	سایر ۹			

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود تأثیر برخی از متغیرهای جمعیت‌شناختی در رشد زبان، براساس آزمون غیرپارامتریک نمونه‌های مستقل کروسکال - والیس به‌صورت ذیل می‌باشد:

متغیر میزان تحصیلات پدران: این متغیر در رشد زبان، معنادار نمی‌باشد $p < 0/851$.

متغیر میزان تحصیلات مادران: این متغیر در رشد زبان، معنادار نمی‌باشد $p < 0/095$.

متغیر میزان درآمد پدران: این متغیر در رشد زبان، معنادار نمی‌باشد $p < 0/307$.

متغیر میزان درآمد مادران: این متغیر در رشد زبان، معنادار نمی‌باشد $p < 0/158$.

متغیر وضعیت مسکن: این متغیر در رشد زبان، معنادار نمی‌باشد $p < 0/242$.

جدول ۴: آزمون نمونه‌های مستقل یومان - ویتنی در بررسی تأثیر دیگر متغیرهای جمعیت‌شناختی در رشد زبان کودکان

متغیر	فراوانی (نفر)	Wilconxon w	آماره آزمون	خطای استاندارد	آماره آزمون استاندارد شده	معناداری
سابقه‌ی جدایی یا از دست دادن والدین یا عزیزان	بلی ۲ خیر ۲۹۸	۴۴۶۵۶ / ۵۰۰	۱۰۵ / ۵۰۰	۱۲۲ / ۲۲۰	-۱ / ۵۷۵	۰ / ۱۱۵
راست‌دست یا چپ‌دست بودن	راست‌دست ۲۸۴ چپ‌دست ۱۶	۲۴۰۹ / ۵۰۰	۲۲۷۳ / ۵۰۰	۳۳۷ / ۴۷۳	۰ / ۰۰۴	۰ / ۹۹۶
یک یا دو زبانه بودن	یک‌زبانه ۲۶۷ دو‌زبانه ۳۳	۴۳۶۵ / ۰۰۰	۳۸۰۴ / ۰۰۰	۴۶۹ / ۹۲۹	-۱ / ۲۸۰	۰ / ۲۰۱

باتوجه به نتایج حاصل از جدول ۴، تأثیر دیگر متغیرهای جمعیت‌شناختی در رشد زبان کودکان براساس آزمون غیرپارامتریک نمونه‌های مستقل یومان - ویتنی، به صورت زیر می‌باشند:

متغیر سابقه‌ی جدایی یا از دست دادن والدین و یا عزیزان: این متغیر در رشد زبان: معنادار نمی‌باشد ($p < 0/115$).

متغیر سابقه‌ی مشکلات روان‌پزشکی والدین: سابقه‌ی از مشکلات روان‌پزشکی در والدین کودکان شرکت‌کننده در پژوهش، گزارش نشده است.

متغیر راست‌دست و یا چپ‌دست بودن: این متغیر در رشد زبان: معنادار نمی‌باشد ($p < 0/996$).

متغیر یک‌زبانه یا دو‌زبانه بودن: این متغیر در رشد زبان: معنادار نمی‌باشد ($p < 0/201$).

بحث و نتیجه‌گیری

باعنایت به نتایج پژوهش، میزان رشد زبان در کودکان از سن چهار تا شش سال، روندی افزایشی و صعودی به خود می‌گیرد. عر شی (۲۰۰۰) پژوهشی تحت عنوان "بررسی و مقایسه‌ی شاخص‌های نحوی و واژگانی کودکان ۳، ۴، و ۵ ساله فارسی زبان" انجام داده است. نتایج پژوهش او نشان داد: میانگین طول گفته برحسب واژه، با بالا رفتن سن، افزایش می‌یابد و این میزان افزایش به لحاظ آماری معنادار است. آندونوسکا (۲۰۱۰) در پژوهش خود نشان داد همه کلمه‌هایی که کودک در حال حاضر به کار می‌برد، به یک‌باره پدید نیامده‌اند. بلکه در مراحل مختلف سنی، ظاهر شده‌اند. ادلمن و واتر فال (۲۰۰۷) زمینه‌های رفتاری و محاسباتی زبان و اکتساب آن را بررسی کردند. شواهد ر شدی، رفتاری و محاسباتی، نشان می‌دهند باتوجه به دیدگاه تناوبی زبان، درجاتی از انتزاع و پیچیدگی زبان از طریق تجربه‌های اجتماعی در جامعه‌ی زبانی معین اکتساب می‌شود. نتایج به دست آمده از این پژوهش با نتایج پژوهش‌های: عرشی (۲۰۰۰)، آندونوسکا (۲۰۱۰)، ادلمن و واتر فال (۲۰۰۷)، به لحاظ پیشرفت رشد زبان همراه با افزایش سن، هم‌خوان است. در تحلیل نتیجه پژوهش، می‌توان گفت که این کودکان، براساس نظریه‌های تحولی مطرح شده مانند نظریه‌ی رسش درونی (لانگ، ۱۹۹۰) و نظریه‌ی شرطی شدن (هریس، ۲۰۱۳) و نظریه‌ی اجتماعی و فرهنگی (هاف، ۲۰۱۳)، همراه با افزایش سن و با توجه به اصول خاص تحولی این دوره و همچنین تأثیرپذیری از محیط مهدکودک و مسائل مربوط به آن مانند: آموزش‌های مربوطه، ارتباط با دیگر کودکان و همسالان و... توانسته‌اند از رشد زبانی بالایی برخوردار گردند. نتایج پژوهش حاضر مطابق با نظریات تحولی کودک و همچنین اثرپذیری از محیط مهدکودک می‌باشد. نتایج پژوهش نجاتی و همکاران (۲۰۱۸) با عنوان کنش‌های اجرایی در کودکان پایه‌ی اول ابتدایی با و بدون تجربه‌ی پیش‌دبستانی، نشان داد دانش‌آموزان با تجربه‌ی پیش‌دبستانی در مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری شناختی و حافظه‌ی کاری بهتر از دانش‌آموزان بدون تجربه‌ی پیش‌دبستانی عمل می‌کنند. انجام این پژوهش گامی در جهت ارتقاء سلامت کودک با نگاه به سطوح تحولی کودک است. تعمیم‌پذیری نتایج باتوجه به محدودیت‌های نمونه‌ی آماری و عدم نمونه‌گیری از کودکان غیرمهدکودکی، باید با احتیاط انجام شود. باتوجه به نتایج پژوهش، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خانواده‌ها در روند رشد زبان کودکان مؤثر نمی‌باشد. پژوهش‌های بسیاری به مسأله‌ی اشتغال مادران و تأثیر آن بر فرزندان پرداخته‌اند. برای نمونه برخی پژوهش‌ها (مانند تونگ و همکاران، ۲۰۰۹)، اشتغال مادر را با پیامدهای رشدی ضعیف در کودکان مرتبط دانسته‌اند، در حالی که برخی دیگر (مانند هیل و همکاران، ۲۰۰۵)، بین کودکان با مادران شاغل و غیرشاغل تفاوت قابل توجهی گزارش نکرده و سرانجام برخی از یافته‌ها (لئو، مروز، و واندرکلاو، ۲۰۱۰) نیز پیامدهای بهتری را نصیب کودکانی دانسته‌اند که مادران‌شان، شاغل بوده‌اند. پژوهش حاضر از لحاظ تأثیر اشتغال مادران و عوامل محیطی و اجتماعی، با تحول زبانی کودکان، با پژوهش المانی، ابرو و ماقری (۲۰۱۲)،

هیل و همکاران (۲۰۰۵)، رینولدز، فرنال و بهرمان (۲۰۱۷)، فیضه صالح‌الحمدی (۲۰۱۷) هم‌خوان و با پژوهش‌های مظلوم و رحیم‌زاده (۲۰۲۰)، لچیل و همکاران (۲۰۲۰)، لئو، مروز، و واندرکلاو (۲۰۱۰)، ویکرام، چن و دسای (۲۰۱۸) ناهم‌خوان می‌باشد. نتایج پژوهش مظلوم و رحیم‌زاده (۲۰۲۰) نشان داد محیط سواد خانه با مهارت‌های اولیه شناختی کودکان همبستگی مثبت دارد. یافته‌ها بر نقش غنی‌سازی محیط خانواده و آگاه‌سازی والدین از ارزش آن در افزایش مهارت‌های شناختی، زبانی کودکان پیش‌دبستانی، تأکید کردند. در پژوهشی تحت عنوان «مشارکت اولیه پدر در رشد زبان کودکان در خانواده‌های کم‌درآمد اجتماعات روستایی» پانسوفار، ورنون و فیگانس (۲۰۱۰) در نتایج پژوهش خود نشان دادند که فعل‌وانفعالات پدر با کودک در طول خواندن کتاب تصویری، باعث پیشرفت رشد زبان در کودکان می‌شود و فقط تربیت مادر و نه لغات آنها در طول خواندن کتاب تصویری باعث رشد بیشتر در زبان کودکان می‌شود. این یافته‌ها شواهد اهمیت پدران، در رشد زبانی اولیه در کودکان را حمایت می‌کند. برخی از مطالعات نیز، به‌نحوی تأثیر منفی، مادران شاغل را روی پیامدهای رفتاری، شناختی و زبانی نشان داده‌اند (برگر و همکاران، ۲۰۰۸) و طیف دیگری هم از مطالعات اثر مثبت شاغل بودن مادر روی رشد زبانی و شناختی را گزارش کرده‌اند (لومباردی و کولی، ۲۰۱۷). پانسوفار و ورنون (۲۰۰۶) مشارکت درون‌داد زبان مادران و پدران را در رشد زبان کودکان و تفاوت‌هایی در صحبت مادر و پدر با کودکان و هم‌چنین سهم تربیت والدین، کیفیت مراقبت کودک و زبان مادر و پدر را بررسی کردند. نتایج، نشان داد که درون‌داد زبانی پدران، نقش کم‌تری از درون‌داد زبانی مادران در رشد زبانی کودکان دارد. مادران و پدران، در نسبت به نوع کلمه رمزی، میانگین سخن گفتن و نسبت سؤالات تفاوتی ندارند.

خانی‌پور و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود نشان دادند تفاوتی بین خانواده‌های تک‌فرزند و چندفرزند در مؤلفه‌های رشد زبانی وجود ندارد. شغل پدر تأثیر معناداری بر روی شاخص‌های رشد زبانی نداشت، اما عملکرد کودکانی که مادران شان شغل بیرون از خانه داشتند نسبت به مادران خانه‌دار، بهتر بود. پژوهشی با عنوان انتخاب‌های بازار کار مادران و پیامدهای تحول کودک در شیلی (رینولدز، فرنال و بهرمان، ۲۰۱۷) انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که اشتغال مادران بر تحول کودک تأثیر می‌گذارد. اگرچه چندین مورد از جمله مهدکودک، اسباب‌بازی و تنبیدی^۱ مادر، ظاهراً هم با اشتغال مادران و هم با نتایج تحولی کودکان ارتباط دارد، اما این موارد به‌اندازه کافی برای تعمیم یک ارتباط بین شغل مادران و تحول کودک، قوی نیستند. در نتیجه اشتغال مادران شیلی در اوایل دوران کودکی، عموماً تأثیری بر تحول کودک ندارد. باتوجه به نتایج پژوهش حاضر، آنچه در اینجا مورد تأمل قرار می‌گیرد، عوامل رشد زبان در بیرون از خانواده است. نتیجه به‌دست آمده را می‌توان براساس نظریه‌های روان‌تحلیل‌گری با طرح موضوع تحول "خود"، رفتارنگری با طرح تقویت، تداعی و شکل‌گیری رفتار و انسان‌نگرها با طرح موضوع تحول "خود" که اهمیت دوره پیش‌دبستانی و مهدکودک را در تحول زبانی نشان داده‌اند (بلینی و همکاران، ۲۰۰۷)، این‌گونه تبیین کرد که شاید بهره‌مندی این کودکان از برنامه‌های آموزشی مهدکودک و ارتباط با هم‌سالان و دیگر مسائل مهدکودک، تأثیری مهم در تحول زبانی آنان داشته است. هم‌چنین بنابر نظریه یادگیری اجتماعی، تأثیر آموزش رسانه‌ها و یادگیری اجتماعی نیز نمی‌تواند در این زمینه، بی‌تأثیر باشد. یادگیری اجتماعی از طریق مدل‌سازی و تقلید رفتارهای بزرگ‌سالانی چون والدین، مربیان یا هم‌سالان صورت می‌پذیرد. کودکان در دوران طفولیت مثل والد هم‌جنس خود راه می‌روند و صحبت و رفتار می‌کنند، اما بعدها گویش هم‌سالان خود را یاد می‌گیرند و در صحبت از آنها پیروی می‌کنند (یاسمی و همکاران، ۲۰۱۶). بسیاری از روان‌شناسان معتقدند که مربیان در انتقال و یادگیری مفاهیم و گسترش توانایی ذهنی کودکان سهم بسزایی ایفا می‌کنند (رتزو، ۲۰۱۵). بافت‌های اجتماعی که کودک در آنها زندگی می‌کند، به‌عنوان مجموعه‌ای درهم‌تنیده از نظام‌هایی می‌باشد که کودک را احاطه کرده است. دورترین نظام‌ها از کودک که نظام‌های دور از مبدأ، نامیده می‌شود؛ فرهنگ، وضعیت اجتماعی-اقتصادی و قومیت است که نظام‌های نزدیک به مبدأ را شکل می‌دهند. نظام‌های نزدیک به مبدأ، مدرسه، محیط مراقبت از کودک و گروه هم‌سالان را شامل می‌شود که منبع تعاملات مستقیم کودک با جهان بوده و بر رشد زبان او تأثیرگذار است (هاف، ۲۰۱۳). نتایج حاصل از این پژوهش، نشان‌گر اثرپذیری کودکان از محیط بیرون از خانواده در ارتقاء سطوح تحول زبانی خود و تأییدی است بر اهمیت نظریه یادگیری اجتماعی با توجه به مقتضیات زمان حال. از محدودیت‌های این پژوهش: محدود بودن نمونه به کودکان مهدکودکی و عدم بررسی کودکانی است که خارج از مهدکودک قرار دارند. محدودیت دیگر، تنها بررسی کودکان از سن چهار تا شش سال و عدم ارزیابی کودکان سنین دیگر می‌باشد. از جمله پیشنهادها پژوهشی این است که این پژوهش در مورد کودکانی که از مهدکودک استفاده نمی‌کنند نیز انجام شود و نتایج حاصل با این پژوهش مقایسه شود و هم‌چنین، کودکان غیر از بازه سنی چهار تا شش سال نیز مورد ارزیابی قرار گیرند. از جمله پیشنهادها کاربردی، با توجه به نتایج حاصل از پژوهش مبنی بر عدم تأثیر متغیرهای جمعیت شناختی خانواده در رشد زبان کودکان، بررسی تأثیر دیگر متغیرهای اثرگذار در این رابطه به‌وسیله انجام پژوهش‌های دیگر صورت پذیرد و باتوجه به نتیجه دیگر پژوهش مبنی بر افزایش میزان رشد زبان، همراه با افزایش سن کودک، این موضوع مهم (سیر رشد زبان کودک) مورد توجه والدین و پژوهش‌گران قرار گیرد تا باتوجه به آن از وارد آمدن آسیب‌های جدی به روند تحولی کودک، جلوگیری به‌عمل آید.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این پژوهش، برگرفته از رساله دکترای مهدی قلیچی در رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن با کد اخلاق ۱۳۳۲۰۷۰۲۹۴۲۰۱۶ می‌باشد که در تاریخ ۱۳۹۹/۴/۲۶ مورد دفاع قرار گرفته است.

حامی مالی: این مطالعه بدون حمایت مالی هیچ مؤسسه و سازمانی انجام شده است.

نقش هر یک از نویسندگان: مهدی قلیچی، به‌عنوان پژوهش‌گر و دانشجوی دوره دکترای تخصصی می‌باشد. حمزه گنجی، به‌عنوان نویسنده مسئول مقاله و استاد راهنما می‌باشد. مالک میرهاشمی، به‌عنوان استاد مشاور پژوهش می‌باشد.

تضاد منافع: این پژوهش برای نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع نداشته است و نتایج به‌صورت شفاف بیان شده است.

تشکر و قدردانی: بدین‌وسیله از تمامی افرادی که در انجام این پژوهش همکاری و مساعدت کردند، کمال تشکر را داریم. از مسئولان سازمان بهزیستی، مدیران و مربیان مهدکودک‌های شرکت‌کننده در پژوهش و نیز از والدین کودکان شرکت‌کننده در پژوهش و از دوستانی که در جمع‌آوری داده‌ها شرکت داشتند، سپاس‌گزار هستیم و از تمامی استادانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، تشکر و قدردانی می‌شود.

References

- Ahadi, H., & Bani Jamali, sh. (2017). Basic concepts in child psychology. Tehran: Bakshaish Publications. Sixth Ahadi, H., & Bani Jamali, sh.(2017). Basic concepts in child psychology. Tehran: Bakshaish Publications. Sixth edition. 312 Pges.[In Persian].
- _Al hammadi, F.S. (2017). Prediction of child language development: A review of literature in early childhood communication disorders. *Lingua*. 199(1), 27-35. [Doi:10.1016/J.LINGUA.2017.007](https://doi.org/10.1016/J.LINGUA.2017.007).
- Almani, A. S., Abro, A., & Mugheri, R. A. (2012). Study of the effects of working mothers on the development of children in Pakistan. *International Journal of Humanities and Social Science*. 2(11), 164 -171. <https://www.semanticscholar.org/author/Abdul-Sattar-Almani/70605197>.
- Andonovska-Trajkovska, D.(2010).Language Deve lopment of a 1 to 2 yrs old child in Macedonian context, *Procedia Socia and Behavioral Sciences*. 2(2),3094-3098. [Doi:10.1016/j.sbspro.2010.03.471](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.471)
- Arabi Zanjani, S.S., Zadeh Mohammadi, A., Seyed Mosavi, P.S. (2021). The Effectiveness of Parent-Child Story-Telling With and Without Role-Play on the Creativity of Preschool Children. *Journal of Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 17(66), 181-191.[In Persian]. https://jip.stb.iau.ir/article_679807.html.
- Arshi, A.(2000).Investigation and comparison of syntactic and lexical indices of 4, 3 and 5 year old Persian speaking children. Master's thesis. Mashhad Ferdowsi University. [In Persian].
- Bellini, S., Peters, J. K., Benner, L., Hopf, A. A. (2007). meta-analysis of school based social skills interventions for Children with autism spectrum disorders. *RemedialSpecEduc*. 28(3), 153-162. [Doi:10.1177/07419325070280030401](https://doi.org/10.1177/07419325070280030401).
- Berger, L., Brooks-Gunn, J., Paxson, C.,Waldfoegel, J.(2008).First-year maternal employment and child outcomes: Differences across racial and ethni groups.*Children and Youth Services Review*. 30(4). 365-387. [Doi:10.1016/j.childyouth.2007.10.010](https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2007.10.010).
- Cadime, I., Silva, C., Ribeiro, I., & Viana, F. L. (2018). Early lexical development: Do day care attendance and maternal education matter? *First Language*. 38(5), 503-519. [Doi.org/10.1177/0142723718778916](https://doi.org/10.1177/0142723718778916).
- Cameron-Faulkner, T., & Noble, C. (2013). A comparison of book text and child directed speech. *First Language*. 33(3), 268-279. [Doi.org/10.1177/0142723713487613](https://doi.org/10.1177/0142723713487613).
- Chaparro-Moreno, L. J., Reali, F., & Maldonado-Carreno, C. (2017).Wordless picture books boost language production reading. *Early Childhood Research Quarterly*. 40(3), 52-62. [Doi.org/10.1016/j.ecresq.2017.03.001](https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2017.03.001).
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2000). *Research Methods in Eduction*. (5th ed.), New York and Lodon: Routhledge, Flmer, Tylor & Frcis Group.
- Delawar, A. (2019). *Theoretical and practical foundations of research in humanities and social sciences*. first edition, new edition, Tehran: Rushd Publications. 131-138.[In Persian]. <https://www.roshdpress.ir/product-1012.html>.
- Dickinson, D. K., Griffith, J. A., Michnick, R., & Hirsh-Pasek, K. (2012). How reading books fosters language development around the world. *Child Developme Research*. Volume 2012, Article ID 602807, 15 pages. [Doi.org/10.1155/2012/602807](https://doi.org/10.1155/2012/602807).
- Edelman, Sh., & Waterfall, H. (2007). Behavioral and computational aspects of language and its acquisition. *Physics of Lif Reviews*.4(4). 253-277. [Doi:10.1016/j.pprev.2007.10.001](https://doi.org/10.1016/j.pprev.2007.10.001).
- Harris, M. (2013). *Language experienc and early language development: From input to uptake*. Psychology Press. ISBN 9780863772382 Published August 1, 1992 by Psychology Press. 158 Pages [Doi:https://doi.org/10.4324/9780203765265](https://doi.org/10.4324/9780203765265).
- Hasanzadeh, S., Minaei, A. (2002). Adaptation and Standardization of the Test of TOLD-P: 3 for Farsi – Speaking Children of Tehran. *JOEC*. 1(2), 119-134. [In Persian]. URL: <http://joec.ir/article-1-505-fa.html>.
- Hill, J. L., Waldfoegel, J., Brooks-Gunn, J., Han, w.(2005). Maternal employment and child development. A fresh look using newer methods. *Developmental Psychology*.41(6), 833-850.

[Doi.org/10.1037/0012-1649.41.6.833.](https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.6.833)

- Hoff, E. (2013). Interpreting the early language trajectories of children from low-SES and language minority homes: implications for closing achievement gaps. *Dev Psychol.* 49(1), 4-14. [Doi:10.1037/a0027238.](https://doi.org/10.1037/a0027238)
- Khanipour, H., Aghazamani, M., Nezaphatbakhsh, S., Tarvand, S. (2021). The influence of Child Gender, Parent's Job and Education, Number of Sibling and Parenting Styles on the Development of Semantics, Syntax & Word articulation Among Preschool Children. *LRR.* 12(2), 659-691. [Doi.org/10.29252/LRR.12.2.21.](https://doi.org/10.29252/LRR.12.2.21)
- Kidd, E., & Arciuli, J. (2016). Individual differences in statistical learning predict children's comprehension of syntax. *Child Development.* 87(1), 184-193. [Doi.org/10.1111/cdev.12461.](https://doi.org/10.1111/cdev.12461)
- Lecheile, B. M., Spinrad, T. L., Xu, X., Lopez, J., & Eisenberg, N. (2020). Longitudinal relations among household chaos, SES, and effortful control in the prediction of language skills in early childhood. *Developmental Psychology.* 56(4), 727-738. [Doi.org/10.1037/dev0000896.](https://doi.org/10.1037/dev0000896)
- Liua, H., Mroz, T.A., & Vander Klaauw. (2010). Maternal employment, migration, and child development. *Journal of Econometrics.* 156(1), 212-228. [Doi.org/10.1016/j.jeconom.2009.09.018.](https://doi.org/10.1016/j.jeconom.2009.09.018)
- Lombardi, C. M., & Coley, R. L. (2017). Early maternal employment and children's academic and behavioral skills in Australia and the United Kingdom. *Child development.* 88(1), 263-281. [Doi:10.1111/cdev.12588.](https://doi.org/10.1111/cdev.12588)
- Long, M. H. (1990). Maturation constraints on language development. *Studies in Second Language Acquisition.* 12(3), 251-285. [Doi:10.1017/S0272263100009165.](https://doi.org/10.1017/S0272263100009165)
- Mazloom, S.M., Rahimzadeh, S.(2020). Parenting Attitude to Literacy and Cognitive Skills in Preschool Children. *Journal of Developmental Psychology: Iranian Psychologists,* 16(63), 289-298.[In Persian]. [https://jip.stb.iau.ir/article_672314.html?lang=en.](https://jip.stb.iau.ir/article_672314.html?lang=en)
- Milburn, T. F., Girolametto, L., Weitzman, E., & Greenberg, J. (2014). Enhancing preschool educators' ability to facilitate conversations during shared book reading. *Journal of Early Childhood Literacy.* 14(1), 105-140. [Doi.org/10.1177/1468798413478261.](https://doi.org/10.1177/1468798413478261)
- Montag, J. L., Jones, M. N., & Smith, L. B. (2015). The words children hear: Picture books 2 and the statistics for language learning. *Psychological Science.* 26(9), 1489-1496. [Doi:10.1177/0956797615594361.](https://doi.org/10.1177/0956797615594361)
- Movahedzadeh, B., Safaei-Ardakani, R.(2018). Comparing social development, cognitive-motor development & behavioral problems of first grade female students in primary school with and without kindergarten service. *Journal of Community Health.* 5(1), 48-56. [In Persian]. [Doi.org/10.22037/ch.v5i1.17553.](https://doi.org/10.22037/ch.v5i1.17553)
- Nejati, F., Hashemi, Z., Akhavan Tafti, M. (2018). Executive Functions of First-grade Children with and without Pre-School Experience. *Journal of Developmental Psychology: Iranian Psychologists,* 14(56), 405-418. [In Persian]. [https://jip.stb.iau.ir/article_543922.html?lang=en.](https://jip.stb.iau.ir/article_543922.html?lang=en)
- Newcomer, P.L., & Hammill, D. (2019). The test of language development, TOLD5. Austin, Texas: Empiric. 48-61. [Doi:10.1.1.852.1051.](https://doi.org/10.1.1.852.1051)
- Pace, A., Luo, R., Hirsh-Pasek, K., & Golinkoff, R. M. (2017). Identifying pathways between socioeconomic status and language development. *Annual Review of Linguistics.* 3(1), 285-308. [Doi.org/10.1146/annurev-linguistics-011516-034226.](https://doi.org/10.1146/annurev-linguistics-011516-034226)
- Pancsofar, N., & Vernon-Feagans, L. (2010). Fathers' early contributions to children's language development in families from low-income rural communities. *Early Childhood Research.* 25(4), 450-463. [Doi: 10.1016/j.ecresq.2010.02.001.](https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2010.02.001)
- Pancsofar, N., & Vernon-Feagans, L. (2006). Mother and father language input to young children: Contributions to later language development. *Journal of Applied Developmental Psychology.* 27(6), 571-580. [Doi.org/10.1016/j.appdev.2006.08.003.](https://doi.org/10.1016/j.appdev.2006.08.003)
- Rentzou, K. (2015). Prevalence of burnout syndrome of Greek child care workers and kindergarten teachers. *Education.* 43(3), 249-262. [Doi.org/10.1080/03004279.2013.804853.](https://doi.org/10.1080/03004279.2013.804853)
- Reynolds, S. A., Fernald, LCH., Behrman, JR. (2017). Mothers' labor market choices and child development outcomes in Chile. *SSM Popul Health.* 18(3), 756-766. [Doi.org/10.1016/j.ssmph.2017.08.010.](https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2017.08.010)
- Rowe, M. L., Denmark, N., Harden, B. J., & Stapleton, L. M. (2016). The role of parent education and parenting knowledge in children's language and literacy skills among white, black, and latino families. *Infant and Child Development.* 25(2), 198-220. [Doi.org/10.1002/icd.1924.](https://doi.org/10.1002/icd.1924)
- Shokoufard, SH., Mazaheri, M.A., Tahmassian, K. (2015). The Effectiveness of Attachment- Based Storytelling on Reducing Bedtime Problems and Enhancing Child- Mother Relationship. *Journal of Developmental Psychology: Iranian Psychologists.* 11(43), 273-283.[In Persian]. [http://ensani.ir/fa/article/413096/.](http://ensani.ir/fa/article/413096/)
- Sternberg, R. (2017). *psychology cognition.* Translated by S, K. Kharazi., & A, Hijazi. Tehran: Samt Publications. The seventh edition. 698 Pges. [In Persian]. [https://samta.samt.ac.ir/content/22359.](https://samta.samt.ac.ir/content/22359)
- Tong, L., Shinohara, R., Sugisawa, Y., Tanaka, E., Maruyama, A., Sawada, Y., Ishi, Y., & Anme, T. (2009) Relationship of working mothers parenting style and consistency to early childhood development :a longitudinal investigation. *Journal of Advanced Nursing.* 65(10), 2067-2076. [Doi. /10.1111/j.13652648.2009.05058.](https://doi.org/10.1111/j.13652648.2009.05058)

- Vernon-Feagans, L., Garrett-Peters, P., Willoughby, M., Mills-Koonce, R., & Family Life Project K Investigators. (2012). Chaos, poverty, & parenting: Predictor of early language development. *Early Childhood Research Quarterly*. 27(3), 339-351. [Doi:10.1016/j.ecresq.2011.11.001](https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2011.11.001).
- Vikram, K., Chen, F., Desai, S. (2018). Mothers' work patterns and children's cognitive achievement. Evidence from the India humandevelopment survey. *Soc Sci Res*.72, 207-224. [Doi.org/10.1016/j.ssresearch.2018.02.003](https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2018.02.003).
- Yasami, S., Kian, M., Geramipour, M. (2016). Comparing social skills of 4 to 5 years old preschool children of Eyvan-E-Gharb city Preschool and Elementary School Studies.1(2), 1-18. [InPersian]. https://soece.atu.ac.ir/article_4567.html?lang=en.
- Zamani, N., shokoohi yekta, M., Hassanzadeh, S., ghobari bonab, B., Kakajooybari, A.A. (2020). Effect of shared story reading program on language development and reading readiness of preschool children with language impairment. *Applied Psychological Research Quarterly*.10(4), 25-48. [In Persian]. [Doi10.22059/japr.2019.278673.643223](https://doi.org/10.22059/japr.2019.278673.643223)